

УДК 008(4-15)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.808784>

orcid.org/0000-0002-9838-7105

Олександр Поліщук

ПОЛІЩУК Олександр Сергійович – доктор філософських наук, доцент кафедри суспільних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Сфера наукових інтересів – соціальна філософія та філософія історії.

ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЯ: БЛАГО ЧИ ВАСАЛЬНА ТЕРПИМІСТЬ?

Проаналізовано особливості цивілізаційного розвитку. Встановлено, що західноєвропейська цивілізація, представлена політико-економічним утворенням – Європейським Союзом використовує слабку економіку інших, найчастіше східноєвропейських країн, намагається вирішити власні проблеми, пов'язані із задоволенням потреб та благ своїх громадян. У зв'язку з цим західноєвропейська цивілізація стала універсальною, перетворила і завоювала весь сучасний світ Землі. З'ясовано, що українське суспільство знаходиться на міжцивілізаційному зіткненні і сьогодні виконує роль своєрідної буферної зони. Доведено лімітрофність українського суспільства, що, як і за часів Національно-визвольної війни 1648–1654 рр. і Національно-демократичної революції 1917–1920 рр., так і зараз, здійснює вплив на ментальність українського суспільства, його визначеність у подальшому розвитку. Обґрунтовано, що без сильної економіки нашої держави і без впровадження цінностей західноєвропейської цивілізації українське суспільство не буде розглядатися суспільствами Старої Європи як рівноправне. У зв'язку з цим на даному етапі основна увага приділяється нейтральному статусу нашої держави з подальшим входженням у західноєвропейську цивілізацію як рівноправний партнер, а не васал.

Ключові слова: цивілізація, цінності, лімітрофність, потреба, громадянин, ментальність, інформаційне суспільство.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні чимало дослідників, політиків та пересічних громадян порушують питання цивілізаційного вибору, який нині є ще мало дослідженим. Виникає чимало дискусійних питань стосовно того, що краще: чи входить в

© О. С. Поліщук, 2017

західноєвропейську цивілізацію, чи запрошувати її до нас. Зрозуміло, що питання входження у східноєвропейську цивілізацію сьогодні не порушується, проте окремі моменти, пов'язанні з розвитком економіки, не доцільно виключати, оскільки економіка створює усі умови задоволення потреб людини, впливає на формування колективної дії соціальних груп. Чи можливо використати своє цивілізаційно-пограничне становище і зайняти нейтральну позицію?

Все це змушує нас замислитися над проблемами, пов'язаними з подальшим розвитком українського суспільства.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проаналізувавши історіографію проблеми, виділяємо два періоди: перший – де цивілізація ще не мала певного об'єкта дослідження, і другий – коли цивілізація стає окремим напрямом дослідження і галуззю знання.

До першої групи належать праці мислителів з давніх часів до другої половини XIX – початку XX ст. Геродот, Полібій, Платон, Арістотель, які обґрунтовували циклічність історичного прогресу, пояснювали єдність людської історії, розробляли моделі зміни форм державного устрою.

У дослідженнях історико-культурологічних шкіл лише позначилися основи цивілізаційного підходу до вивчення всесвітньої історії. Одним із перших був Вольтер, довівши закономірність та доцільність циклічності історичного розвитку. У цей період дослідники підготували базу цивілізаційного підходу, розглядаючи стадійність розвитку людства (Фергюсон, Спенсер, Кантемир, Татищев); порівнюючи цивілізацію за рівнем впливу людини на оточуюче середовище (Бокль); вбачаючи цивілізацію як духовне життя суспільства (Конт); аналізуючи тенденції прогресивного руху суспільства (Тюрго, Кондорес); вивчаючи суспільні явища як характеристики цілісного організму (Сен-Симон). Нове якісне осмислення цивілізаційному напрямку дав Данилевський, запропонувавши ідею культурно-історичних типів.

Другу групу становлять праці дослідників кінця XIX – початку XX ст. Саме в них міститься основний масив фактів і концепцій стосовно розвитку знань у період глобалізації. Сюди належать напрацювання О. Шпенглера, А. Швейцера, А. Тойнбі, П. Сорокіна, К. Ясперса. Узагальнивши їх погляди, можна зробити висновок: криза західної цивілізації діагностується релятивацією моральних цінностей. Послідовники А. Тойнбі (Ф. Бегбі, К. Куїліг, М. Мелко) розширювали діапазон цивілізаційного аналізу й перетворювали цивіліографію на доволі впливову течію у суспільствознавчій думці.

Доба постмодерну реанімує інтерес до культурно-цивілізаційного підходу в аналізі історичного прогресу, зокрема завдяки С. Хангтігтону, який сколихнув суспільно-наукову думку ідеєю «зіткнення цивілізацій».

Серед вітчизняних дослідників, які цікавляться питаннями цивілізаційного розвитку та можливостями цивілізацій, привертають увагу питання: соціальної та системної інтеграції в цивілізаційному процесі (М. Бойченко) [4, с. 110–135]; перспективи розвитку фінансової цивілізації та вплив на людину і суспільство (В. Льїн) [7, с. 16–24]; місце освіти в структурі цивілізаційних змін (В. Кремінь) [8, с. 8–12]; змін, що відбуваються у понятті «культура» на фоні викликів сучасної цивілізації – процесів глобалізації (С. Бистрицький, С. Пролеєв, Р.Кобець, Р. Зимовець) [3]; цивілізаційного підходу до історії: сучасний український досвід (В. Гончаревський) [5] та ін.

Мета статті: дослідити взаємовідносини у сучасній західній цивілізації.

Завдання: розглянути особливості взаємовідносин у західній цивілізації; довести позитив нейтралітету українського суспільства у біполярному цивілізаційному відношенні, враховуючи його лімітрофність.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Щодо стосується **етимології терміна «цивілізація»**, то він походить від латинського слова, але має різні модифікації і в перекладі українською мовою означає «громадянський», «громадянин», «громадянське суспільство». Його можна тлумачити як акт залучення до культури, процес цивілізування, як моноцентричну чи поліцентричну культурно-історичні форми, лінійний або нелінійний розвиток історії, мономірну або багатомірну конструкцію, унікальну чи універсальну модель розвитку культури.

До початку ХХ ст. у європейській ментальності поняття цивілізації використовувалось для позначення особливостей розвитку європейського суспільства, протиставлення всьому неєвропейському. Після двох світових воєн Західна Європа позбавилася претензій на звання єдиної у світі цивілізації. Поступово в менталітеті європейця окреслюється мультиплікативна картина світових цивілізацій. Першим таку картину, як відомо, окреслив М. Данилевський, який включив до неї десять типів цивілізацій «природної системи історії»: 1) єгипетську; 2) китайську; 3) давньосемітську; 4) індійську; 5) іранську; 6) європейську; 7) грецьку; 8) римську; 9) аравійську; 10) германо-романську. О. Шпенглер налічує лише 8 типів цивілізацій, які відповідають його концепції «комертвіння відповідної історичної культури»: 1) китайську; 2) вавилонську; 3) єгипетську; 4) античну (аполлонівську); 5) арабську (магічну); 6) західну (фаустівську); 7) майя; 8) російську. [6] А. Тойнбі налічує в історії людства понад 30 цивілізацій, з яких до нашого часу збереглося лише 6: 1) західна; 2) візантійсько-ортодоксальна; 3) російсько-ортодоксальна; 4) арабська; 5) індійська; 6) далекосхідна (китайська та японо-корейська) [11].

Сучасне трактування цивілізаційного підходу постає насамперед не як монолінійний, а поліцентричний, нелінійний процес розвитку і зміни культурно-історичних форм. Саме на підставі нелінійного, плюралістичного тлумачення шляхів розвитку людства можна подолати односторонність як європоцентризму, так і сходуцентризму. На вказаному шляху головним є не ранжирування цивілізацій від «нижчої» до «вищої», а розгляд їх як рівноцінних, самобутніх, неповторних, унікальних історичних утворень – макроіндивідів історії, у кожному з яких відтворюється, уособлюється відповідною мірою і специфічним саме для нього чи не увесь всесвітньо-історичний процес.

Мова йде про відродження універсалістського принципу, який визнає єдність людства, про багатовимірний, стохастичний світ, у якому нелінійність реалізується через людську свободу і творчість. Нелінійність цивілізаційного процесу пов'язана, за В. Біблером, із «самодетермінацією» людини через діалог культур [2, с. 15–45]. Автохтонна логіка минулих обставин (традицій) людини відтворює певне коло, з якого можна вирватися, якщо звернутися до досвіду інших народів і культур. Потреба в такому зверненні зростає в періоди криз, коли виникає гостра незадоволеність підсумками власного шляху розвитку. Почуття браку власного досвіду веде нашу свідомість до місця зустрічі двох або кількох культур. Тільки за такого погляду людини на власне буття і свідомість стає можливим дійсне докорінне перепрограмування її долі.

Виходячи з того, що історія суспільств розвивається по спіралі, сьогодні Україна переживає періоди Національно-визвольної війни 1648–1654 рр. і Національно-демократичної революції 1917–1920 рр. Це ті періоди, коли наша держава обирала, з ким їй краще вести суспільно-політичну та економічну діяльність, оскільки вона як і тоді, так і зараз перебувала в стадії лімітрофності. Цікаве обґрунтування цього феномену дав М. Михальченко у своїй праці «Українське суспільство : трансформація, модернізація чи лімітроф Європи» [9]. Дослідник зазначає, що лімітрофними суспільствами є ті, які утворилися на стику цивілізацій або ж ті, які є пограничними суспільствами у цивілізаційному підході. До таких держав належить Україна, доля якої склалася історично: вона сьогодні є саме таким пограничним суспільством, яке межує між двома цивілізаціями: західноєвропейською і східноєвропейською. Про це говорить і М. Бердяєв, коли аналізує стихії ринку [1]. У зв'язку з цим, українське суспільство повинно зробити остаточний вибір: чи ввійти в східноєвропейську цивілізацію (а за сучасних подій це неможливо) чи ввійти в західноєвропейську цивілізацію (але остаточо з'ясувавши, що собою являє ця цивілізація, і чи дійсно українське суспільство від цього виграє); чи, можливо, ставати самостійною самодостатньою нацією,

притримуватися нейтралітету і сприяти розвитку економіки, суспільства, лобювати власні інтереси, а не задовольняти інтереси олігархів і провідних країн західної цивілізації тощо.

Зрозуміло, що східноєвропейську цивілізацію ми в апіорі сьогодні не розглядаємо у контексті входження в неї. Натомість нас цікавить західноєвропейська цивілізація, що представлена двома світами: Старим світом (в основному це західні країни або ще називають Стара Європа, яка сьогодні є провідною у Європейському Союзі) і Нова Європа, яка представлена країнами, що увійшли до Європейського Союзу після ліквідації Європейського економічного союзу. У цьому контексті, доцільно відмітити, що в сучасній західній цивілізації виникає чимало різних труднощів, про які мало відомо, але які ставлять під загрозу існування самого Європейського Союзу і західноєвропейської цивілізації в цілому. До таких проблем належать питання біженців, надання благ громадянам західноєвропейської цивілізації, тероризму тощо. Це лише мізерний перелік тих проблем, які сьогодні про себе відкрито заявляють, але на жаль, не мають шляхів розв'язання.

Однак всі вони спровоковані тим, що західноєвропейська цивілізація перетворилася із раціональної на задоволення потреб та благ людини. Відомо, що потреби людини не мають меж, вони постійно зростають і чим більше людина має, тим більше вона хоче. І, щоб задовольнити потреби своїх громадян, європейські держави, які стали ініціаторами утворення Європейського Союзу, почали розширювати межі цього політично-економічного утворення на Схід. Як наслідок, економічне життя Німеччини, Франції, Італії, Іспанії та інших країн Західної Європи почало значно поліпшуватися за рахунок новоприєднаних держав Східної Європи. Країни Старого світу розширили свої ринки збуту, а приєднанні країни стали лише сировинним придатком. Люди, які виїжджають в Західну Європу у пошуках «кращого життя», перетворюються на соціальний ресурс дешевої робочої сили. Таке бачення розвитку економіки в західній цивілізації підводить нас до думки, яку висловив американський президент Келвін Кулідж «американець важливий для своєї країни не як громадянин, а як споживач» [10]. Тобто, замість того, щоб продавати покупцю товари, рекламна індустрія почала торгувати щастям. І це привернуло людей країн, що входили в західноєвропейську цивілізацію не географічно, а політично, в силу розбіжностей ідеологій. І щоб виправити її, західноєвропейська цивілізація у політичному та економічному відношенні поповнюється країнами, яким дозволяють увійти до неї, а механізмом виступає Європейський Союз. Ми стали свідками того, що і в західноєвропейській цивілізації продаж щастя завершується, оскільки його не вистачає на всіх. І тому вона змушена вишукувати інші

шляхи. Таким, на думку В. Кременія, є інноваційний шлях, монополістом якого стала західноєвропейська цивілізація. Це шлях, що несе в собі високий динамізм, швидку зміну знань, інформації, технологій тощо. [8, с. 8–12]. У цьому, очевидно, і є перевага західної цивілізації, що спонукає нас замислитися над ідеєю «золотого мільярда». Адже установлений Заходом новий світовий порядок характеризує концепцію «золотого мільярда». Поняття «золотий мільярд» виникло на основі синтезу двох таких великих ідей: уявлення про «золоту еру» прогресу та водночас песимістичне визнання обмеженості ресурсів землі та неможливості поширення цього благополуччя на все населення планети. Даний термін позначає визначену цілісну геополітичну, економічну та культурну концепцію. Сутність її полягає в тому, що розвинуті країни (близько двадцяти – «перший світ»), зберігаючи для свого населення високий рівень життя, будуть прагнути воєнними та економічними засобами утримувати останній світ як сировинний та промисловий придаток, свідками чого ми сьогодні є. Саме в такий спосіб західноєвропейська цивілізація намагається забезпечити потреби та блага своїх громадян.

Зважаючи на вищевикладену думку, варто відмітити, що інформаційна гегемонія в наш час починає відігравати визначальну роль. Сьогодні у країнах західної цивілізації створюється новий тип суспільства – інформаційне суспільство. Інформаційна сфера починає домінувати над виробничою і визначати характер останньої точно так, як виробнича у свій час (на початку ХІХ ст.) була домінуючою щодо землеробсько-скотарських суспільств.

У цьому контексті цікавим є погляд Е. Тоффлера, який зазначає, що західні цивілізовані країни єднаються не на засадах виробництва вугілля, сталі, електроенергії, залізничного транспорту, а на засадах розвитку нових технологій – комп'ютерів, електроніки, нових матеріалів із відкритого космосу та глибин океану, створюючи таким чином інформаційну цивілізацію [12, с. 253].

Беручи до уваги цю думку, ми можемо відмітити, що високотехнологічні країни Заходу, країни так званого «золотого мільярда» часто називають постіндустріальними. Тут слід зазначити, що міфологема, створювана префіксом «пост», сильніше впливає на розум, ніж логіка фактів. Словосполучення «постіндустріальне суспільство» ніяк не означає, що індустріальне виробництво стало історичним минулим. Безумовно, сучасна індустрія принципово інша, ніж та, що була в 30-ті рр. ХХ ст. І цю сучасну індустрію творять країни західної цивілізації і США, що є безумовними лідерами у відповідній сфері технологій.

Близькодотичними до інтересів США є інтереси країн так званої «сімки» – без Росії (Німеччина, Франція, Великобританія, Італія, Япо-

нія, Канада та плюс США), шість країн які так само споживають 40 % світових мінеральних ресурсів. Слід зазначити, що після 11 вересня 2001 р. увертурою цивілізаційного розлому є не лише відносини між макрохристиянським світом і світом ісламу. Нині відбувається не менш небезпечний розлом у середині самої західної цивілізації: з одного боку, Англія, Іспанія, Італія (плюс неокандидати Польща, Чехія, Угорщина), а з іншого – Німеччина і Франція.

Технологічно розвинуті країни – країни західноєвропейської цивілізації, як і колись, в період колоніальної залежності, прагнуть нав'язати «незахідним» країнам соціально-політичний устрій, економічну систему та спосіб життя, подібні до тих, що існують у західному світі. Ззовні це виглядає як гуманітарна, безкорисна та цивілізаторська місія Заходу. Але насправді Захід прагне довести інші країни до такого стану, щоб вони втратили можливість для самостійного існування і розвитку, включити їх у сферу свого впливу та інтересів.

Стратегія країн Заходу у досягненні поставленої мети і задоволенні потреб та інтересів своїх громадян складається із таких тактичних завдань щодо інших країн: сприяння дестабілізації та кризовим явищам в економіці, державному управлінні; поділ населення на конфліктуючі групи, партійні або релігійні; підтримка опозиційних рухів; підкуп державно-політичної та інтелектуальної еліти; пропаганда західного способу життя з метою викликати у населення заздрість до західного добробуту і разом з тим створення ілюзій, що такого добробуту можна досягти за короткий строк; опікування проблемами свободи людини, поряд з якою «запозичуються» соціальні пороки західного світу; надання допомоги країні в такій мірі, яка породжувала б паразитизм.

Вищезазначене свідчить про те, що країни західної цивілізації прагнуть покращити добробут своїх громадян за рахунок неокраїн «партнерів» і розширення кордонів на Схід. Тобто, країни, що входять у західноєвропейську цивілізацію пропонуються певні ліміти на виробництво продукції, а в більшості випадків їх просто перетворюють на сировинний придаток, маскуючи це економічною вигодою і отримання благ та задоволення власних потреб. Однак це не завжди так, спочатку можливо і є певні зрушення, а далі – постійний тягар обмежень і відсутність стабільної економіки призводить до соціально-економічних труднощів. Ще одним впливом на політику приєднаних країн є диктат цін на природні ресурси. Виникає питання, а чи має вона таке право і чому політична еліта пристає на їхні пропозиції. Адже енергоносії та природні ресурси є власністю не західної цивілізації, а народу, який проживає на цій території. Чи можливо це пов'язано з тим, що політична еліта, яка знаходиться при владі, є слабкою і не

здатна самостійно захисти і задовольнити інтереси народу, а можливо у неї немає елементарного – бажання стати на захист свого народу. Їй краще, щоб її проблеми вирішували інші країни, інші керівники, а своя, національна політична еліта спостерігатиме за процесами і рахуватиме дивіденди, отримані від таких дій.

Всі негаразди, що виникають від подібних дій політичної еліти, обґрунтовуються останньою не інакше як ціна за свободу. Профспілки вичерпали себе, зростає соціальна нерівність, відбувається віджимання бізнесу, введення податкових пільг тощо. Все це призводить до соціального незадоволення і як наслідок – соціальний вибух. Політична ж еліта, щоб зберегти свої блага, утворює поліцейську державу. Влада поєднується з корупцією для того, щоб взяти під контроль фінансові потоки і по-новому їх розподіляти.

Така політика призводить до того, що країни Старої Європи – ініціатори Європейського Союзу, задовольняють потреби своїх громадян за рахунок «неокраїн» – які тільки увійшли в це політичне утворення. На території новоприєднаних країн відкривається часткове виробництво з переробки сировини чи частковому агрегатно-вузловому зборі у вигляді інвестицій, а далі вивозиться все це і продається у країнах Європи. Різниця, що утворюється в результаті видобутку і часткового обробитку сировини й продажу готових товарів, залишається у осіб, які контролюють ці види діяльності. У такий спосіб можна припустити, що свої потреби можуть задовольнити особи, які здійснюють розподіл та перерозподіл благ. Тобто, особи і суспільство, де рівень життя вищий, будуть ставати багатшими, а всі решта (мова йде про осіб країн, що лише входять у Європейський Союз), будуть ставати біднішими, і через таку економічну модель формуватиметься васальна залежність. Це призведе до того, що міста, особливо великі, зростатимуть, а села, райони занепадатимуть, що ми спостерігаємо в нашій державі сьогодні.

У цьому контексті є цікавою марксистська теорія – ідеальний світ є той, де кожен буде мати стільки, скільки необхідно для його достатнього життя. Капіталістів турбувало, що, забезпечивши себе усіма зручностями, люди перестануть купувати їх товари. Здавалося б, що ніщо не змусить людину на заміну меблів, верхній одяг чи набір кухонних потреб через те, що ті втратили свою новизну. Цю проблему вдалося розв'язати в США завдяки Е. Бернейса, племінника і пропагандиста ідей З. Фрейда, який, опираючись на теорію З. Фрейда, зазначав, що особистість є згустком емоцій, захоплень, які виступають реальною руховою силою дій людини – і не зажди вони будуються на раціоналізмі, а здебільшого – на задоволенні глибоких, потаємних бажань людини.

Такий підхід свідчить про те, що бізнес і ринкові відносини, пропалаговані західною цивілізацією, повинні піклуватися про ставлення

людей до покупок: потрібно, щоб вони більше керувалися раціональним підходом, а не спрямовувалися на задоволення бажань. Адже бажання людини є неконтрольовані й інколи виходять за межі можливостей. І не задоволення цих бажань та зубожіння суспільства призводить до соціальних вибухів, що постають великою загрозою для влади, яка не здатна або не хоче виконувати бажання суспільства.

Не бажаючи сприяти соціальному, економічному зростанню суспільства, влада вдається до обмеження соціальних і політичних прав широких верств суспільства, видаючи це за європейські закони, мотивуючи їх погодження з комісіями парламенту Європейського Союзу і Венеціанською комісією. У такий спосіб відбувається наближення до західної цивілізації, яка також себе на сьогоднішній день вичерпує. Адже вона потерпає від хвиль тероризму та біженців, що поглинули суспільство західноєвропейської цивілізації.

У цілому, сьогодні країна вже не та яка базувалася на взаємодопомозі, взаємопідтримці, взаємовиручці – все залишилося у минулому – це країна де для людей відкрилися можливості задоволення потреб життя, однак на перешкоді цьому стала закостеніла ксенофобія, організована злочинність, корупція та інші негативні явища.

Досить цікавою у такому розумінні є праця, Р. Осборна «Цивілізація Нова історія Західного світу», в якій, використовуючи онтологічний підхід, автор намагається проаналізувати зміни, що відбуваються у західному суспільстві на фоні викликів сучасної цивілізації – процесів глобалізації, регіональних конфліктів, масових рухів протесту.

Висновок з цього дослідження і подальших розвідок у даному напрямку. Отже, постає питання – чи варто входити у західну цивілізацію й бути для неї сировинним придатком, задовольняти потреби заможних верств суспільств провідних країн Європи, чи може, зайняти нейтральну позицію і творити в себе, на території нашої держави, цивілізацію, сильну державу, щоб у майбутньому співпрацювати як рівний з рівним. Крім цього, не варто відкидати питання, пов'язані з лімітністю нашого суспільства, яка буде даватися в знаки до тих пір, поки українське суспільство не вибудує нової міцної держави, у якій громадянин держави не буде «батраком», а особистістю, інтереси якої захищає держава.

Сьогодні українське суспільство обрало європейський, цивілізаційний шлях розвитку, а це означає, що влада і суспільство має консолідуватися навколо європейських цінностей і запровадити їх у життя українського суспільства і лише після того, як вони «приживуться», можна говорити про подальші кроки в напрямку розвитку економіки. Досягши належного росту економіки, ми зможемо розмовляти з країнами західноєвропейської цивілізації на рівних, будувати стосунки на

справді партнерських умовах. А поки ми для них є тим суспільством, що забезпечить їм задоволення власних потреб та благ і буде захищати від просування на Захід східноєвропейської цивілізації, то Українське суспільство залишається своєрідною буферною зоною.

Література

1. Бердяев Н. Истоки и смысл русского коммунизма / Н. А. Бердяев. – М. : Наука, 1990. – 222 с.

2. Библер В. С. Из «заметок впрок» / В. С. Библер / Вопросы философии. – 1990. – №2. – С. 15–45.

3. Бистрицький Є. Ідея культури : виклики сучасної цивілізації / Є. К. Бистрицький, С. В. Пролєєв, Р. В. Кобець, Р. В. Зимовець. – К. : Альтерпрес, 2003. – 192 с.

4. Бойченко М. Соціальні та системні інтеграції у цивілізаційному процесі: гра і лідер / Михайло Іванович Бойченко. Цивілізація та історія [колективна монографія]. – К. : Київський інститут «Слов'янський університет», 1999. – 145 с.

5. Гончаревський В. Цивілізаційний підхід до історії : сучасний український досвід (1991–2009) / В. Гончаревський. – К. : Логос, 2011. – 220 с.

6. Данилевський Н. Россия и Евпра / Н. Данилевский. – М. : Книга, 1991. – 576 с.

7. Ільїн В. Фінансова цивілізація в перспективах розвитку людини і суспільства // В. В. Ільїн / Філософія фінансової цивілізації : людина у світі грошей : Матеріали IV Міжнародних філософсько-економічних читань (18–20 травня 2011 року, Львів) / Редколегія. Відп. секретар З. С. Скрипник. – Львів, 2011. – С. 16–24.

8. Кремінь В. Освіта в структурі цивілізаційних змін (3 трибуни загальних зборів Національної академії педагогічних наук України / Василь Кремінь // Вища освіта України. – 2011. – №1. – С. 8–12.

9. Михальченко М. Украинское общество : трансформация, модернизация или лимитроф Европы? / М. Михальченко. – К. : Інститут соціології НАН України, 2001. – 440 с.

10. Осборн Р. Цивилизация Новая история Западного мира / Роджер Осборн; пер. с англ. М. Колопотина. – М. : АСТ : АСТ Москва : Хранитель, 2008. – 764 с.

11. Тойнби А. Дж. Цивилизация перед судом истории : Сборник [Текст] / Арнольд Джозеф Тойнби; пер. с англ. Е. Д. Жаркова, А. Т. Харитоновича, И. Е. Киселевой. – М. : Айрис-пресс, 2003. – 592 с.

12. Тоффлер Э. «Третья волна» / Элвин Тоффлер. – М. : Изд-во АСТ, 2010. – 330 с.

1. Berdâev N. Istoki i smysl rus'kogo kommunizma / N. A. Berdâev. – М. : Nauka, 1990. – 222 s.

2. Bibler V. S. Iz «zametok vprok» / V. S. Bibler / Voprsy filosofii. – 1990. – #2. – S. 15–45.

3. Bistric'kij Ê. Îdeâ kul'turi : vikliki sučasnoï civilizacii / Ê. K. Bistric'kij, S. V. Proleëv, R. V. Kobec', R. V. Zimovec'. – К. : Al'terpres, 2003. – 192 s.

4. Bojčenko M. Social'ni ta sistemni integracii u civilizacijnomu procesi: gra i lider / Mihajlo Ivanovič Bojčenko. Civilizaciâ ta istoriâ [kolektivna monografiâ]. – K. : Kiïvs'kij institut «Slov'âns'kij universitet», 1999. – 145 s.
5. Gončarevs'kij V. Civilizacijnij pïdhid do istorii : sučasnij ukraïns'kij dosvid (1991–2009) / V. Gončarevs'kij. – K. : Logos, 2011. – 220 s.
6. Danilevskij N. Rossiâ i Evpra / N. Danilevskij. – M. : Kniga, 1991. – 576 s.
7. Îl'in V. Finansova civilizaciâ v perspektivah rozvitku lûdini i suspil'stva // V. V. Îl'in / Filosofiâ finansovoï civilizacii : lûdina u svitï grošej : Materiali IV Mižnarodnih filofs'ko-ekonomičnih čitan' (18–20 travnâ 2011 roku, L'viv) / Redkolegiâ. Vidp. sekretar Z. S. Skripnik. – L'viv, 2011. – S. 16–24.
8. Kremin' V. Osvita v strukturï civilizacijnih zmïn (Z tribuni zagal'nih zboriv Nacional'noi akademii pedagogičnih nauk Ukraïni / Vasil' Kremin' // Viša osvita Ukraïni. – 2011. – #1. – S. 8–12.
9. Mihal'čenko M. Ukrainskoe obšestvo : transformaciâ, modernizaciâ ili limitrof Êvropy? / M. Mihal'čenko. – K. : Institut sociologii NAN Ukraïni, 2001. – 440 s.
10. Osborn R. Civilizaciâ Novaâ istoriâ Zapadnogo mira / Rodžer Osborn; per. s angl. M. Kolopotina. – M. : AST : AST Moskva : Hranitel', 2008. – 764 s.
11. Tojnbi A. Dž. Civilizaciâ pered sudom istorii : Sbornik [Tekst] / Arnol'd Džozef Tojnbi; per. s angl. E. D. Žarkova, A. T. Haritonoviča, I. E. Kiselevoj. – M. : Ajris-press, 2003. – 592 s.
12. Toffler Ė. «Tret'â volna» / Ėlvin Toffler. – M. : Izd-vo AST, 2010. – 330 s.

Polishchuk O.S.

**WESTERN EUROPEAN CIVILIZATION:
BLESSING OR VASSAL TOLERANCE?**

The article analyses the peculiarities of civilization development. It is established that Western European civilization is represented in the form of the politics-economic entity – European Union, using the weak economy of others, most often of Eastern European countries tries to solve its own problems related to the satisfaction of needs and benefits of its citizens. In this regard, Western European civilization became universal, it transformed and conquered all modern world. It is found out that Ukrainian society is on the clash between civilizations and today it performs the role of so called buffer zone. The limitropheness of the Ukrainian society is proved, which, as in the times of National liberation war of 1648-1654 and the National-democratic revolution of 1917-1920, and now has an impact on the mentality of the Ukrainian society, its definiteness in the further development. It is grounded that without a strong economy of our state and without implementing the values of Western European civilization, the Ukrainian society will not be considered by the countries of the Old Europe as equal. In this regard, at this stage the attention is focused on the neutral status of our state with the further joining Western European civilization as an equal partner, not a vassal.

Key words: *civilization, values, limitropheness, need, citizen, mentality, information society.*

Надійшла до редакції 19.02.2017 р.